

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Darabos-utca 33. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: eg-sz évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A debreceni egyház törvényszerű szervezéséhez.

Tiszántúli egyházkerületünk beléletében fontosabb kérdés alig került a közelmúltban napirendre, mint a nagy népességű debreceni ref. egyház törvényszerű szervezkedésének messze-kiható kérdése. Múltán érdeklő ez ügy nem csupán magát a debreceni egyházközséget és a debreceni egyházmegyét, hanem az egész tiszántúli egyházkerületet is, nemcsak azon tagadhatatlan jelentőségénél fogva, a melyet országos egyházunk és hitfelekezetünk körében Debrecennek múltja, nagysága s exponált központi helyzete miatt tulajdonítanunk kell, hanem azért is, mert a felvetett kérdésnek egyházi törvényeink és alkotmányunk kívánalmai szerint való szerencsés megoldása hasonló esetekben más helyen is elvi jelentőségű irányadó rendezkedésnek lesz tekinthető s annak idejében a szükséghez képest törvényhozásilag is tovább fejleszthető leendő.

Arról van szó, hogy a debreceni ref. egyház, a mely tényleg sem az egyházmegye hatósága alatt áll, sem attól függetlenül, közvetlenül az egyházkerületnek alárendelt egyházhatósági fokozatot nem képez, tehát tulajdonképpen *egyházunk törvényes alkotmány-szervezetén kívül*, a szó valódi értelmében *ex-lex állapotban* van, végre-valahára egyházi szervezetünk törvényszerű keretei közé beillesztessék.

Oly követelmény ez, a melynek megvalósítása a legközelebbi jövőnek elodázhatatlan sürgős feladata, még pedig távolról sem azért csupán, hogy egyházunk szervezetének törvényszerű arkhitektúrája valamiféle formai fogyatékos-ságot fel ne tüntessen; vagy hogy az egyöntetűség és a kiváltságos állásokat nem tűrő demokratikus egyenlőség elve valamiképp csorbulást ne szenvedjen, és hogy egyáltalán az országos egyházi törvények rendelkezéseinek mindenütt és minden

tekintetben érvény szereztessek, bár ezek is elég fontos okok volnának ama körülmény igazolására. Hanem meg kell feltétlenül valósítanunk e kívánalmat, a debreceni egyház *törvényen kívüli állapotának* megszüntetését, felettébb nagy fontosságú, kellőleg alig is mérlegelhető érdekekből, magának a *debreceni nagyjelentőségű ref. egyháznak létérdekéből* s ezzel szorosán összefüggő messzeható egyetemes egyházi s hitfelekezeti érdekekből is.

Mert hiszen bármennyire titkolni akarnák is talán némelyek s bizonyos érdekeltségek, a melyeknek a létező állapot változatlan fentartásához hatalmi, kényelmi, tekintélyi, sőt még anyagi érdekeik is fűződnek, s a melyek éppen azért semmitől sem idegenkednek annyira, mint a nagyképű áltatást leleplező, a mozdulatlanságot feszélyező nyilvános diszkussziótól: mégis egészen nyilvánvaló dolog már, hogy a nagyra és sokra hivatott debreceni egyház a szervezetlenség átka alatt nyög, rengeteg erőforrásainak felhasználására, páratlan erejének kifejtésére szervezeti fogyatkozásai miatt a legnagyobb mértékben képtelenné vált, annyira, hogy országos egyházunknak eme leghatalmasabb akcióra hivatott gócpontja, éppen ma, a mostani nehéz időkben erő helyett kétségbeejtő gyengeséget, fejlődés helyett, külső úgy mint belső életében szembetűnő visszaesést mutat.

Oly tények ezek, a melyeket szépíteni lehet, de tagadni többé nem, a melyeknek bizonyításul elég utalnunk arra az elszomorító képre, melyet dr. *Ferenczy Gyula* mutatott fel e lapnak legutóbbi számaiban közzétett alapos cikkeiben debreceni fényes egyházunk viszonyairól és belső életéről, a mely kép annál figyelemreméltóbb és aggodalmasabb, mert lényegében teljesen hü és igaz is.

Hogy a debreceni egyház viszonyai az utóbbi évtizedek folyamán ily kedvezőtlen alakulást nyer-

tek, azon éppen nincs okunk esodálkozni. Valamint az állami szervezetben lehetetlenségnek tekintené mindenki oly autonóm életkörök, közönségek (megyék, városok, községek) létesítését, a melyek benső autonóm életműködésük tekintetében is eljárásuk jog- és törvényszerűsége és az összeség általános érdeke szempontjából a felsőbb hatóságok felügyelete és ellenőrzése alatt nem állanak: éppen oly képtelen és lehetetlen állapot az, ha az országos ev. ref. egyetemes egyház kebelében létezhetik egy olyan egyházközség, a mely semmiféle törvény- és alkotmány szerű felügyelet, és ellenőrzésnek alávetve nincs, mert a törvényszerű egyházmegyei felettes hatóságot elismerni nem akarja, legfennebb csak annyiban, a mennyiben neki tetszik, vagy arra szüksége van, tehát egyházmegyei hatóság alatt nem áll; egyházkerületi hatóság alatt pedig még kevésbbé, mert az egyházkerületi hatóság csak az egyházmegye útján gyakorolhatná felette a felügyeletet. E szerint a debreceni egyház nincsen az egyházmegyében, nincsen legalább szervezetileg, az egyházkerületben sem s így nincs az egyetemes ref. egyház legfőbb kormányzó testületét képező konvent hatósága alatt (bár csodálatosképpen a régi, különben sokat korholt general-konventek határozataira nagy előszere tettel hivatkozik), sőt — hogy végig menjünk a soron, — nem esik az országos egyház törvényhozó testülete, a zsinat hatósága alá sem, mert az utóbbi által alkotott törvényeket csak annyiban tekintti magára nézve kötelezőknek, a mennyiben azokat elfogadni és alkalmazni jónak látja.

Hát csoda-e az, ha ebben az igazán ex-lex állapotban, a mikor a jó rendet, a törvények végrehajtását, a törvényen alapuló jogok és szabadságok fentartását a lehető visszaélések felfedezését, megszüntetését vagy megtorlását, tévedések, hibás intézkedések korrigálását biztosító felsőbb hatósági ellenőrzés és felügyelet mondhatni teljes mértékben hiányzik, csoda-e ha ily helyzetben az egyház közéleté elsatnyulást, tepsedést, a közélet vezetése és irányzása nehézséget, sok ballépést, hibát és fogyatékoságot tüntet fel, s egészben a nagy test elerőtlenedését és a részek eltávolodását tapasztaljuk.

Azt kérdezzük már most, hogy mi a kötelessége annak, a ki látva ezeket a visszaállapotokat, a melyek egyházi és hitfelekezeti érdekeinkre nézve ketségtelenül felettebb hátrányosak, azokat igaz lélekkel megszüntetni s ez uton a debreceni egyházat önmagához méltó magasfoku fejlettségre, külső és belső megerősödésre és virágzásra emelni kívánja? Bizonyára nem más, mint egész lélekkel és buzgósággal törekedni

arra, hogy a debreceni egyház, a hozzá s érdekeihez méltó formában, a hazai ref. egyház alkotmány-szervezetébe beillesztessék, hogy ott a törvények által engedett széleskörű autonóm hatóság birtokában erőteljes és intenzív egyházi életműködést fejthessen ki, mindazon erők szervezése és okszerű felhasználása folytán, a melyeket a mostani szerencsétlen ex-lex állapot igen sok tekintetben megbénít és lekötve tart.

Ennek a nagy és nemes kötelességnek tett eleget *Gróf Dégenfeld József*, a tiszántuli ev. ref. egyházkerületnek s a debreceni főiskolának főgondnoka, midőn a múlt év november havában tartott egyházkerületi közgyűlés elébe egy jelentéssel, illetőleg egy indítvánnyal lépett, melyben előadván, hogy a zsinat által alkotott országos törvények mindenütt, minden egyházkerületben végre vannak hajtva, csak a debreceni egyház képez kivételt, mely kivételes állás ma többé nemcsak nem jogosult, hanem elvi szempontból is megengedhetetlen, hogy egy egyház, legyen az bár a legkisebb vagy legnépesebb, a törvényes felettes hatóságok felügyelete és ellenőrzése alól magát kivonja; de tekintve a debreceni egyház kivételes exponált helyzetét, különösen is káros egyetemes egyházunkra és magára a debreceni egyházra nézve is az a viszony, mely közte és közvetlen felettes hatósága, a debreceni egyházmegye között fennáll: indítványozza, hogy utasítsassék a debreceni egyházmegye, miszerint a debreceni egyházat vegye törvényes felügyelete és ellenőrzése alá, a debreceni egyház pedig szintén utasítsassék, hogyha netán a debreceni egyházmegyével szemben önállóságát fenn kívánná tartani, záros határidő alatt, a törvényben megállapított módokat mellett, szervezkedjék külön egyházmegyévé. Bár mennyire is igyekeztek némelyek, könnyen érthető okokból, sérelmet kovácsolni a debreceni egyházra nézve az indítványból: az egyházkerület bölcsesége, belátva főgondnokának nemes intencióit, az indítvány értelmében határozott.

Egyházkerületünknek ritka éles látású és nagy buzgóságú, fáradhatlan főgondnoka valóban hivatásának magaslatára emelkedett akkor, midőn nem törődve az elfoglaltsággal, az előítélettel s az ezek által támasztható nehézségekkel, mint egyházi kormányzatunk egyik vezetője s *egyházi kormányunk és törvényeink hivatott őre*, felelőssége érzetében e téren is az üdvös alkotások és rendezett viszonyok létesítésére vállalkozott. Midőn ezt tette, egy régi és nehéz kötelességet teljesített, úgy a debreceni egyház, mint közvetve egyetemes egyházunk és hitfelekezetünk érdekében, a miért mindenki elismerését és méltánylását megérdemli, a ki debreceni

egyházunk javát és felvirágzását önzetlenül s mellékes célzatok félretételével munkálni s előmozdítani kívánja.

A kérdés tehát napirenden van s annak megoldása elől többé kitérni nem lehet. A megoldás módjára nézve, a mint láttuk, két utat jelöl ki a törvény s annak alapján az egyházkerületi végzés, t. i. vagy kiterjesztetik a debreceni egyházra is a debreceni egyházmegye törvényes felügyelete és hatásköre, vagy pedig önálló egyházmegyévé alakul a debreceni egyház, természetesen egyházi törvényeink rendelkezéseinek figyelembe vételével, tehát különálló egyházközségek vagy parokhiális körök létesítése, külön presbiteriumok s ezek alapján törvényszerű egyházmegyei szervezet alakítása útján.

Nem vagyunk ugyan teljességgel abban a véleményben, mintha a debreceni egyháznak az egyházmegyei hatóság alá rendelése kivihetetlen volna azon okból, mert az egyházmegye nem volna képes ily nagy egyházzal szemben a törvényszerű felügyeletet, különösen a népiskolákat s az egyház háztartását illetőleg, kellőképpen gyakorolni; mert hiszen mindennek megvan a maga módja, s nem egy egyházmegyénk van, a mely nagy terjedelménél fogva az egyházlátogatás tekintetében is nagyobb munkát végez, mint a minőt a debreceni egyházmegyének kellene végeznie a debreceni egyház bevonása után is. Kétségtelen azonban, hogy ha bár az egyháznak a debreceni egyházmegye törvényes hatósága alá vonása is mindenesetre jobb volna a mai törvényen kívüli s minden ellenőrzést nélkülöző állapotnál, mégis el kell ismernünk, hogy a debreceni egyház sokkal nagyobbra nőtt s ennek folytán a szélesebb körű autonomia feltételeit sokkal inkább magában hordja, semhogy a maga egészében egy egyházmegye rendes hatósága alatt, mint egyszerű egyházközség, a benne rejlő erőnek üdvös kifejtésére megfelelő alkalmat találhatna.

A debreceni egyház érdeke, méltósága és multja is azt követeli tehát, hogy a kibontakozásnál a második alternatívát válassza, azaz alakuljon a törvények szerint önálló egyházmegyévé, a miáltal egyházi szervezetünkben magasabb fokozatra, közvetlenül az egyházkerület hatósága alá helyezkedik s úgy ott, mint a zsinaton önálló képviselőt, külön egyházközségi körökre való oszlása által pedig szorosabban megjelölt, könnyebben megmívelhető, egyházas buzgósággal sikeresebben betölthető munkatereket nyer.

Hisszük és reméljük, hogy a megoldás ilyen irányban minden nagyobb nehézség nélkül s rövid idő alatt be fog következni, ha az egyház

ügyeinek intézői, első sorban a lelkészi kar, oly jó akarrattal és buzgósággal járnak el az ügyben, a minő jóakaratu buzgóságból származott a kezdeményező indítvány. Hogy ez így lesz, abban nem kételkedünk, mert senki sem tagadhatja, hogy egy ilyen szervezkedés egy egészen új és minden eddiginél dicsőségesebb korszakát fogja megnyitni a debreceni egyház fejlődésének. Ennek előkészítésében pedig a lelkészi kar bizonyára nem fog hátramaradni.

Ismételve hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a kérdés ily megnyugtató megoldásának lehetősége minden tényező objektív jóakarátát és minden előítélettől ment komoly megfontolását teszi szükségessé.

Éppen ezért nem kárhoztathatjuk eléggé a kérdésnek olyan tárgyalását, a mely agitacionalis célra igyekszik ez alkalmat felhasználni, az emhéri érzelmekre appellálva akkor, midőn csupán a józan megfontolásnak volna szerepe; s a mely ugy akarja oda állítani a kérdést, mintha a debreceni egyház léte, nagysága, mult dicsősége volna megtámadva és veszélyeztetve az indítvány által. Az ilyen szerepre — sajnos — mindig könnyen akad vállalkozó, mert felettebb népszerű s dolog érdemes is a vállalkozásra, megmenteni a hazát vagy legalább a debreceni egyházat, mikor nincs veszedelem.

A mult dicsőségére való hivatkozás is izgatásra szánt tartalmatlan frázis számba megy, a mikor a gyakorlati élet feladatainak megoldása várakozik reánk. Ne is ámitsuk se magunkat, se másokat a mult idők dicsőségével, mert az a dicsőség jobbára nagyon problematikus értékű és relativ dolog. Attól pedig egyenesen óvakodnunk kellene, hogy akár a legdicsőbb multat is visszakivánjuk, mert rutul megjárónok, ha a Gondviselés valamiképp a nyakunkba zuditana egy darab időt akármilyen dicső részletéből az elmult korszakoknak. Ne kívánjuk vissza a debreceni egyház elmult dicsőségét se, a mikor a debreceni egyház nem függött ugyan felettes egyházi hatóságoktól, de annál inkább függött a várostól s mindenféle egyéb hatalmasságtól, a melyik hozzáférhetett. Soha sem lehet egyik korszakot a másik mértékével mérni, ugyanazért nem igazságos dolog a mult dicsőségét a jelen rovására hirdetni. A multból meríthetünk tanulságot, de nem szabályt, formát a jelen számára.

A ki effélékkel izgat, abban vagy nincs az ügy iránt komoly jóakarát s ezért a megoldást akadályozni igyekszik az által, hogy a közfigyelmet eltereli a kérdéstről s az ügy állását érzelmi motívumok alkalmazásával homályba borítja, hogy ekként a status quo, a melyhez egyéni érdekei fűződnek, továbbra is változatlanul fen-

tartassék; vagy pedig határozott rossz akarat van benne az ügyben forgó személy vagy személyek iránt s subjectiv hajlamainak kész az ügyet is áldozatul ejteni, csak hogy meggyűssít-hassa az illetőknek, bár legnemesebb intencióját. Mondanunk sem kell, hogy az ilyen eljárás a legnagyobb lelkiismeretlenség s a közügyre felettebb káros hatást gyakorolhat.

Óva intünk tehát mindenkit, a ki a debreceni egyház javát valóban szíven viseli, hogy e nagyfontosságú kérdés tárgyalásánál az ilyen metelyező hatások alól magát kivonni s egyedül az egyház érdekét szemelött tartani, tekintse egyházas kötelességének.

A debreceni egyház külső és belső nagyságát s jövő dicsőségét nem a félreismert és félremagyarázott mult felett való tétlen merengéssel, hanem a jelen idők követelményeibe való alkalmazkodással s korunk nyújtotta eszközökkel kell és lehet megalapítanunk. És meg vagyunk győződve arról, hogy a nagygyá, fényessé és dicsővé emelkedett jövendő debreceni egyház, megtisztult belátásával, mindig hálásan fog emlékezni egyházunk azon nagyérdemű főkörmányzójára, a kinek elég ereje és buzgósága volt arra, hogy azon emelkedés legfőbb akadályainak elhárítására nehéz viszonyok között is vállalkozzék.

Dr. Bacsoni Lajos.

Lelkészi működésünk s az elérhető sikerek.

Egy idő óta ránk jár a rúd ismét. Politikai okokból, egyházi okokból, erősen vádolják a prot. lelkészeket. S ha csak kath. atyánkfiai tennék, ezt nem is vennénk zokon, hiszen hozzászokhattunk a reformáció óta, — de édes véreink is a csüfolók székibe ülnek, most itt, majd amott. Itt egy főispán, ott egy egyh. megyei gondnok, sőt a ki velünk egy tálba márt, az is felemeli, ha nem éppen sarkát, de erős szavát ellenünk. Így ifj. Lánczy József tisztársunk így jellemzi legközelebb osztályos atyafiait: „épp most jöttem haza vidékről, hol hivatalos kiküldetésben jártam; egy buzgó, igen tiszteletreméltó nagyműveltségű róm. kath. nő vetette szememre, hogy bizony a ref. papság keveset gondol híveire! S talán ezt megcáfoltam? Óh nem! mert éreztem, hogy igaza van. Éreztem, hogy arcomra a szegény pírja jött, pedig tudtam, hogy nem reám célzott, de beösmérem, oly kevés mit teszünk a népért, oly kevés, mit teszünk a kicsinyekért. Óh vajjon, ha megkérdezik egykor: „szolga hol vannak a tieid!“ ugyan mit fogunk mondani? vajjon nem képesek vagyunk-e lemondani még azokról is, kik a keresztelek alkalmával maguktól karjainkba

estek, kiket megtartani szent kötelességünk.“ És így tovább.

Kiket Isten lelke, vagy a világ lelke bevít és tüzel, bizony könnyen átviszik egyéni érzelmeiket általános elvekre, így aztán falra festik az ördögöt is s szinte hallják a gonoszlekek üvöltését a pokolban.

Magam is voltam ilyen helyzetben annak idejében, midőn gondoltam merészet és nagyot, mint ifj. Lánczy barátunk. De a tizenharmadik iskola sok józan bölcsességre tanítja a tüzes halandót, mint azt a régi bölcs királyt, ki szintén sok mindent megpróbálva, szelíden inti fiát: „mindezekből édes fiam végy intelmet, hogy az Istent féljed, az ő parancsolatit megtartsad, mert ez az embernek földolga!“

Szó sincs róla: gyarlóság fészke az emberi szív. Tele vagyunk erőtlenséggel mindnyájan. Csak fokozati különbség van köztünk. Ha mindent megteszünk is, csak azt tesszük, a mivel tartozunk. Haszontalan szolgák vagyunk. Ez örök igazságokra rájövünk lassan-lassan. Egynémelyikünk talán kevesebbet tesz, mint tennie kellene s meg is érdemli a szutyongatást; de általában elmondhatjuk, hogy emberé a munka, Istené az áldás. S az eredmény, vagy eredménytelenség, a mi pályánkon legalább, nem mindig a buzgó vagy rest papi munka mutatója. Az ember vallás-erkölcsi érzékének kiformalódásánál oly sokféle és bonyolult eszközökkel és ráhatásokkal kell számolnunk, hogy egy lelkész működését, híveiben mutatkozó eredményéből aligha lehet tárgyilagosan elbírálni.

A legmélyebb lélektani rejtély ez s komoly meggondolásra int, mielőtt annak a bizonyos magasműveltségű róm. kath. úrnőnek pártjára állanánk.

Üres frázisok helyett az élet tapasztalataira hivatkozom. Visszanézek eltöltött időmre, végzett dolgaimra s lelkemet mintegy boncasztalra helyezem, hogy ily világításban mutassam meg, mit akarunk végezni és mit végezhetünk a legjobb akarattal is. A miket itt elmondok, egyszerű őszinteséggel, minden hívalkodás nélkül mondom el, csupán tanuságul és igazolásul azok részére, kik elég könnyen mérlegbe dobják a prot. lelkész működését s azonnal ki is mondják ítéletüket: „megmérettél, hiányosnak találtattál, ki fogsz vágatni!“ . . .

Éppen 25 éve, hogy ráléptem a papi pályára, Krisztus Urunk amaz egyenes útását tartva szem előtt: „a ki engem követni akar, tagadja meg önmagát, vegye fel az ő keresztjét és úgy kövessen engemet.“ Minden lelkeszi működésben a Krisztus volt az én világosságom s magamat is, másokat is, terveimet is, céljaimat

is, eszközeimet is, az eredményeket is, ama világgosság elé helyezém, hogy lelkem látó szemével így ismerjem meg a valóságot.

Mert a Krisztus lelke világa mellett, sok színes-ragyogó dolog lesz sötétté, és sok sötét ragyogó-színessé.

Sokat olvastam, még többet gondolkodtam, az egyetemes élet összes mozgása, hatása, leköttette figyelmemet s mintegy az élet-áramot szívemen és eszemen bocsátottam át. Lelkészi gondoskodásom főtárgya a templom és iskola volt ugyan, de a községi és társadalmi élet minden jónak ítélt törekvéseiből kivémem részemét.

Mikor ide jöttem, az iskolában gyengének találtam az ének és vallás tanítását s a kifáradt tanító is egész kedvetlenül forgolódott. Átvettem tőle az említett két tantárgyat s hetenként két napon — és nem két órán — tanítottam egész lélekkel a vallást és éneklést, sőt egyebet is, a mit jónak láttam és szükségesnek. S tanítottam éveken keresztül, énekkart is szerveztem, a gyermekekből is, a felnőttekből is; szerveztem vasárnapi iskolát, tanítottam itt is, felnőtteket is, sőt más felekezetűeket is szívesen látva, hogy a Krisztusi élet tápláló erejét bevigyem mindenüvé. Templomban megkezdtem a biblia-magyarázatot s folyvást tanulva és tanítva, törekedtem az Isten mélységeit s annak drága kincseit felszínre hozni. Orvos nem lévén falunkban, tanulmányoztam a hasonszenvi gyógymodot s ezzel együtt az ember élettant és sohasem mentem beteget meglátogatni, hogy kis patikám is a biblia mellett ne lett volna. Felfogtam az árvák ügyét, sok éven át voltam községi közgyám; sokszor házilag is kezeltem, növeltem az árvák vagyonát, néha magam pereltem, ügyvéd is lévén, ha szükség volt erre is és fáradságom mellett sajátomból rá is fizettem, csak hogy boldoguljon a szegény és árva. Szerveztem kisdud-óvodát, gyűjtögetve éveken át a garast, míg oly töke állott elő, hogy minden iskolai adó nélkül egészen ingyenes óvoda létesült és áll fenn. Megtanultam a kertészkedést, gazdálkodást, hogy itt is példa legyek; ácsok, vések, fűrok, faragok s buzdítom népeimet hasonló munkára. mert a bibliában ez is benne van s midőn harmadéve a gazdasági miniszter ingyen tanulmányi utazásokat szervezett a gazdák részére, útrakeltem Mezőhegyesre gazdatársaimmal, hogy lássanak, tapasztaljanak, haladjanak. Szerveztem hitelszövetkezetet, hogy népemet a költséges kölcsönöktől, uzsorától megmentsem. S hogy a több felekezet közt a Krisztusi békét munkáljam, e célból minden hazafias alkalmat megragadtam, vegyes vallású elemekből, nőkből és férfiaktól énekkart alakítva, egyes alkalmakra hazafias dalokat tanítottam be,

hazafias ünnepélyeket szerveztem, szavaltam, felolvastam. Egyházamban a téli időszakban felolvasásokat, előadásokat szerveztem, egyházfegyelmi szabályokat alkottam, életbe léptettem. Aztán építettem új iskolát, új paplakot, javítottam tornyot, templomot, sok ezer korona költséggel, aztán tanyai építkezéseket s ezekhez még szereztünk mintegy 50 kat. hold földet az egyháznak. S e tevékenység folyik szakadatlanul, egyházi téren, társadalmi téren, míg nappal vagyok.

S miért sorolom föl e dolgokat, melyekhez még többeket is sorolhatnék, szélesebb körből is! Elmondhatnám Aranynyal:

„Óh biz' nem a hírért, nem a dicsőségért,
Nem hogy a világnak nyújtsak vele cégért.“

Egyedül csak annak igazolásául, hogy híveink vallás-erkölcsi életalakulásának elbírálásánál, minő mértékben esik a latba a mi lelkipásztori tevékenységünk.

Mert ha végignézne ama magasműveltségű kath. úrinő az én gyülekezetemben, aligha nem ismételné ama könnyelmű ítéletét, hogy én is keveset gondolok híveimre!

Megvallom és leírom egész őszintén, az eredményt, magamra is, egyházamra is, hadd bizonyítsanak a tények.

Rám nézve? . . . hát hordoztam a Krisztus keresztfáját a golgotha hegyére. Ezt különben hordozzuk mindnyájan. Én sem különbözhetem a többiektől. Mint Szabolcska testvérünk szívvel lefestette a magyar papról szóló legendájában. Azon különbséggel csupán, hogy némely nagyhangú falusi kisurakkal összeütközésbe jutván a közvagyon kezelése miatt, tőlük telhetőleg igyekeztek az én keresztm súlyát növelni. S bár az emberi hiúsággal és gyarlósággal előre számot vettem s a türelem dolgában is az én Krisztusomat követtem s a gonoszt inkább jóval igyekeztem legyőzni, bizony meg kellett érnem, hogy még törvényszék elé is kerültem, még pedig egyházi bíróság elé is, világi bíróság elé is, és sok éveken át függtem a gyalázat keresztfáján, a legaljasabb rágalmak miatt. Igazi összeküvést szervezett ellenem egy magas műveltségű, nem róm. kath. de ev. ref. vallásban keresztelt úri ember; megfogadta a legfűrfangosabb fiskálist és fogadást tőn, hogy ha a feje utánna megy is, elpusztíttat. Én ugyan egyedül Istenre bizám ügyemet, a ki utoljára is nyilvánosságra hozta az én igazságomat, de míg ez megtörtént, azalatt a tíz év alatt, hogy az én szívem mily tenger-keserűségek hullámozó tanyája lett, azt csak a mindeneket tudó Isten látta és hiszem, hogy fölírta az én mennyei számla-lapomra. S

egészen természetesnek találom, hogy a „sanda gyanu” mindig sötétbe tartotta az én lelkemet s bizony legjobb barátaim is fejesóválva beszéltek rólam, velem s a legistentelenebb hazugságokat hallva, vagy olvasva rólam, még a beregi egyházmegye lelkészértekezletén is mintául állítottam a gonosztevő papoknak!

S az az úr, ma is folytatja, az ő természete szerint: niába büntették, hiába sül ki mindig hazudozása, rágalmozása és — Uram bocsá! . . . tisztessége legyen a világ előtt!

A falu népe pedig, az én híveim is, e gonosz tusában, majd így, majd úgy, pártállást foglalva, tehetségök szerint bírálgatták az esélyeket, velők is a legrosszabb történet s nem hittek sokszor, sem egyikünknek, sem másikunknak. Mert az is természetes, hogy azok a jó urak, a nép között is, híveim között is, minden alkalmat megragadtak, fölhasználták ellenem, sőt az én két másfelekezetű tisztársam előtt is szemeszédett hazugságokat hintve, azok előtt is gyűlöletessé igyekeztek tenni.

Legyen elég ennyi rám vonatkozólag. Hát a gyülekezet élete? . . .

Vallás-erkölcsileg? . . . közgazdaságilag? kevés szóval kifejezhető: hanyatlás minden téren! . . .

Igaz, hogy a hanyatlás inkább anyagi, mint vallás-erkölségi; de a kettő mégis összeköttetésben áll egymással. A Krisztusnak igaza van: „Keressétek először istenországát és annak igazságát és mindenek megadatnak néktek.” S a mely gyülekezet Krisztus útján keresi istenországát, annak a gyülekezetnek nem lehet anyagiilag elszegényedni. Igaz, hogy nálunk az egyház épületei rendben vannak, adó- és fizetési hátrányok nincsenek, iskolázásunk törvényszerű mederben folyik, — de ha a vallás-erkölségi életet ama világosságnál vizsgáljuk, kiről fentebb szoltam, hát felette sok fogyatékoságot találunk. A templombajlás ellen nincs panaszom, nagy bűnökkel nem találkozunk, a felekezetek közötti egyetértés is türhető, de a produktív keresztyén életjelenségek minden téren hiányzanak. Népünk szegényedik, kipusztúl, a családi bensőség meglazult, a gyermek teher a szülének, a szüle is teher a gyermeknek, kihalt a bizalom és tisztelet a fensőbbek iránt, különösen a polgári előjáróság iránt csak választáskor van érdeklődés a korcsmai pálinkázásnál s az a tisztultabb egyházi, polgári, hazafias rokonérzet, együvé tartozás, közszellem, sehol sem tapasztalható.

S ha én keresem ez állapotok okát s a legszigorúbb ítélettel ítélem meg saját lelkészi működésemet, nem állítom távolról sem, hogy nincs hiba és hiány én bennem, de tettem, amit tettem. Sőt bizodalmam, emberszeretetem,

most sem lankadt. Űz, hajt valami benső erő a halálíg való hűségre. Annyi elégtételelem van, hogy a népnek, valláskülömbőség nélkül, nagy bizalma van irántam. Ajtóm senki előtt sincs bezárva. Kihirdettem a katedrából, hogy bárkinnek, bármely ügyben, bármikor, szívesen szolgállok tanácsal, segítséggel, forduljanak hozzám. Jönnek is napról-napra, mindenféle emberek. A belmissiónak minden nemét megpróbáltam és próbálok s ha megint azzal az igaz mértékkel mérem az eredményt, azt mondom, a bölcs királylyal: „híuságok híusága!” . . .

Az élet folyik partjai közt, a magaverte ágyban s én leülök a partra és gondolkodom.

Vegyük magasabb szempontból a dolgot, mert a lentebb fekvő részletekben könnyen eltévedünk s nem látjuk meg az összetartozó szálakat.

A társadalom tényeinek iránya, mindig ama társadalom közgondolkodásának látható eredménye. S ez a társadalmi közgondolkodás hosszabb idő folyamán alakúl, nemcsak szélesebb körben, egy országban, egy vidéken, sőt egyes községekben is. Sőt egyes községek különböző felekezetű népe között is. Az egyes ember ideg-élete a külső anyagi és erkölségi hatásokat, csak annyiban képes befogadni, átalakítani, vezérmotívumná tenni, amennyiben erre képességgel bír. Az élettan csodálatos jelenségeit tárja fel az átöröklés nagy törvényének. S ha már egy község, egy vidék népe, huzamos időn át, vallás-erkölségi életnézetében, egy bizonyos gyalogösvényt vágott, erről őt letéríteni nem könnyű ám. Láttam az életben kiváló papokat, vallás-erkölségi működésök teljes fényében, alig világítva meg saját házuk tájékát. Láttam másokat, mint füstölgő gyertyabeleket, hegyen épült város közepette. Láttam eltévelyedett életű pásztorokat, teljes bizalom és tisztelettől körülvéve, míg az utánna következő igazi papi karakterre feszítőd meg-et kiáltoztak.

Sokszor megáll az ember esze az okoskodás fonalán, midőn e fonal csupa göresökkel van bogozva s inkább hajlandó a felületes szemlélet érzelmi okokra építeni, mint bontogatni lassan a bogokat.

Tekintsük csak a Krisztus működését s a végső eredményeket s szálljunk magunkba. Én legalább egyetlen paptársam fölött sem mernék kárhóztató ítéletet mondani és szeretném, ha azon világi uraink, hitsorsosaink, kik magas bírói széket ülnek, legalább egy évig, csak egy évig, ha magukra ölténék a papi palástot, hadd mutatnák meg tettel az igaz utat.

Mert manapság a társadalom közgondolkodása oly irányt vett, általában, s oly erők által

tartatik ez irányban, mely míg a Krisztusi élet-iránynyal csaknem ellentétes, addig másrésztől a leglángolóbb apostoli buzgalom is alig számíthat valamelyes eredményre.

„Menődik és menettetik!” így mondta boldogemlékü Gonda Balázs, egy valódi bölcös prédikátor, ha mi, akkori tüzes fiatalok a pokol kapuinak is készek voltunk neki rontani.

Hát bizony, menődik és menettetik. S e forgatagban, mi lelkészek, ha nem akarunk csavarogni; ha nekifeszült mellel és kiterjesztett karokkal megállunk és ellenállunk, hát bizony vagy rajtunk körül jár a forgatag, vagy elsodor s még jó, ha el nem merít.

Tehát ezt gondolják föl alaposan mindazok, kik a prot. lelkészi működés eredményeit megítélni hajlandók.

Sajnálám azonban, ha mindezekből azt hozná le a tisztelt olvasó, hogy e szerint a mi működésünk hiábavaló. Világért sem. Csakhogy a gondviselés időt ad a kicsiny fűmagnak is a kikelésre, a fejlődésre, a gyümölcsözésre, a megéredésre. S ha egy fűmagvaeskában is, az ő szervezeti jellege mellett, a talaj, a légkör, a fény, a meleg, a nedvesség s ezek mellett egy sereg ismeretes és ismeretlen tényező van összpontosulva s ezek határozzák meg az ő teljességét, hát még az istenországa gyümölcsének az emberi szívekben kifejlődésénél, elég rövidlátóan, csupán egy tényezőt vennénk-e tekintetbe? . . . A dolgok fonálára vannak fűzve, mint a gyöngyszemek s együtt képeznek egy igaz, vagy hamis ékszert, melyet minden ember benső ékességként, vagy gyalázataként, viselni kénytelen.

Én legalább így láttam, ha egy tárgyilagos központba helyezkedve igyekszem a helyes távlatot megalkotni.

Innen e központból végignézve, jómessze a néplelekre alakítólag ható tényeken, kidomborodik előttünk Magyarország anyagi tényeinek mozgató szelleme. Igazán hullámszerűen halad az élet. Egyik időszakban az eszményi, az önfeláldozó, a hegyeket mozgató hit, másik időszakban az anyagi törekvések, a kézzel fogható, az érzékekkel érzékelhető javak. S e hullámmal szállnak vagy emelkednek az egyének, törekvések, vágyak, tények.

Most az én hitem szerint is fordulópontra állunk. Elmondhatjuk: „a század viselős!” De azt is elmondhatjuk: „hagyjátok a meddő utat, bölcös Isten a ki rendel!”

Azonban ha széttekintünk azon befolyásokra, melyek egy idő óta a tények irányítására befolyanak, látó szemmel láthatjuk, hogy falun, avagy városon, nem a szellemi és erkölcsi tanok dominálnak, nem ezek után alakul a közérzés.

Hiszen még legkitünőbb iróink között is megtörtént az a gyalázat, hogy ország-világ előtt aljas üzleti célszavakkal vádolták egymást s biróilag marasztaltak, ők, kikről azt hittük mi rövidlátásu falusiak, hogy színarany az ő lelkök szellemi megnyilatkozása, az egyszerűségben, az igénytelenségben, az őszinte becsületes szív tiszta idealizmusában. Külső javak után fut-lót az ember; címeik, előnevek, ló és kocsij, sok cselédség, télben bálók, estélyek, nyáron fürdőzés, utazás s ez élethez méltó öltözetek, asztaltartás és több ilyen. Nagyban fent, kicsinyben lent: de ugyanegy cél fent és lent. S a ki e célhoz vezető eszközöket kínál, annak asztalához tódul a vásári közönség. S ki minél több eszköz birtokába juthat, annál nagyobb súlyjal esik a befolyás mérlegébe. Mit tehetünk mi, szegény prédikátorok, ily vásári zajban!

Hirdetjük az ígét; rajta vagyunk mind alkalmas, mind a kalmatlan időben, feddözünk, dorgálódunk, intjük a hallgatóságot minden szelidséggel és tanítással. De az élet, „e mogorva vén mester,” sokszor szemünkbe vigyorog. Például egy pünköszt első napján, délelőtti templom előtt, az én két kurátorom, egyik előkelő úri ember, másik a község főbírája, mint a függetlenségi párt fokortesei, rázendítették a toborzót egy tanyán a templomhoz közel s midőn én szeliden figyelmeztettem ez erkölcsgyilkoló szemérmertlenségre, nemes indignációval ők vették zokon, hogy csak csináljam én a magam dolgát, majd tudják ők a magokét. S ily események, számtalan formában ismétlődnek, az élet útain s vagy átgázolnak rajtunk, vagy ott hagynak a mi szép prédikációnkkal.

Mindezek pedig csak arra figyelmeztetnek, hogy az egyéni jellem alakulásánál, kisebb avagy nagyobb körben, a mi szent munkánk nem hiábavaló ugyan, de sohasem szabad figyelmen kívül hagyni ama számtalan és sokszor láthatatlan finom szálakat, melyek különböző érdekekhez kötnek, s melyekről még a nagy apostol is megvallotta: „nem cselekszem a jót, melyet akarnék, hanem a gonoszt cselekszem, melyet nem akarok. Mert gyönyörködöm az Isten törvényében, a benső ember szerint; de látok az én tagjaimban más törvényt, mely az én elmémnek törvényével ellenkezik, és engem rabul ad a bűn törvényének, mely az én tagjaimban van. Óh én szegény ember! kicsoda szabadít meg engemet a kárhozattól?”

Igy Pál apostol . . .

Még ma a mi társadalmunk is az anyagi javak és előnyök eszközeit keresi s szellemi és erkölcsi szükségleteket alig éreznek a milliók. És nincs kivétel, bármely felekezetenél. A legbuz-

göbb pópista is, a mint térdepléséből feláll, mintha leróttá volna lelki tartozását, új bűnökön jártatja esztét s keze lába is utána megy. Elégé ki lett már mutatva a statisztikából, hogy a Wolafka hívei sem jobbak a Deákné vásznánál. De nálók több az anyag, nagyobb örvény támad s vonja a könnyebb lelkeket.

Annyi bizonyos, hogy a gyakorlati keresztényesség az igazi keresztényesség. A mint Krisztus Urunk mondá: „az én tanításom lélek és élet!”

Lélek és élet! . . .

Ezt a lelket kell elsajátítanunk s az életbe átvinnünk. Az iskolázott embereknek főként, bármiféle állásban és hivatalban. Mert a vallás-erkölcsiség, nem a papok dolga, a mit ledér módra megjegyezni szokták, hanem első sorban a nevelt osztály dolga, akik e téren mutathatják ki magasabb nivoltukat, a lelki felemelkedettség és szívbéli nemesség terén!

En hiszem, hogy megvirrad még valaha! . . .

Andrásy Kálmán.

TANÜGY.

Vallásitanításunkról általában.

Sok szó esik mostanság arról, hogy az iskolai vallásitanítás nem felel meg a kívánalmaknak. Panasz-kodunk a vallási közönyről, a vallásitanítási hiányról és a hithűség hanyatlása miatt, melyekkel lépten-nyomon találkozunk és a melyek láttára méltán elszorúl minden igaz kálvinista ember szíve.

De hát ennek így kellett bekövetkezni. Sok-sok évnek lanyha vigyázása, a kicsinynek látszó dolgoknak számba nem vétele, alkalmazkodás még sokszor a hit és minden körülmények közt, intézményeink kezelése dolgában: hozta létre a mai állapotot.

Mindezeket pedig nem vádképpen, hanem csak raminscentia szempontjából hozom fel, mert ezt sok tiszta gondolkodású ember előre látta, — és — szerénytelenség nélkül legyen mondva — én már évekkkel előbb felhívtam a figyelmet a bekövetkezendőkre. Azonban nem csak én, nálam sokkalta nagyobb, tanultabb s magas állású férfiak is szólottak erről.

Amde az áramlat oly erős volt, hogy a ki ellene mert volna állani, azt is magával sodorta.

Most aztán megvan a baj, nyakunkba szakadt egész rémitő terhével s mi ide-oda tekintgetve keressük az orvoszereket.

Jó szerencse, hogy ma már annyian felébredtek, nem hisznek a csengő jelszókban, nem bíznak a palliatív gyógyszerekben, hanem gyökeres orvoslást akarnak. En mindég azt kívántam, ma is azt akarom.

Minthogy pedig a menekvés és megújulás egyik leghatalmasabb, első rangú alapja a *hithűség*, az igaz, benső *vallásosság*: én arról beszélek ez alkalommal, hogy *iskolai vallásitanításunktól miként várhatjuk ezen alapnak ingathatlan megépítését?*

Mindenek előtt azzal kell tisztába jönnünk, hogy milyen vallásitanítást akarunk? Megelégszünk-e tisztán *vallás-tanítással*, mint azt nem régen a beregi elejtett szóból megértettük, vagy pedig a vallásitanítást, a *val-*

lások érzés fejlesztésével, a református közszellem ápolásával, tehát valódi vallások neveléssel kapcsoljuk össze? . . .

Első esetben elég a mostani rendszer, használható az összeállított tananyag és nem kíván változtatást a divatban levő módszer. A második esetben azonban mindez kiséprendő iskoláinkból.

Nem vonom én kétségbe a használatban levő vallástani anyag összegyűjtőinek jó szándékát, tudásukban, képességükben is megbízom; sőt koncedálom, hogy magának az anyagnak ilyenü összegyűjtésével akkor egy nagy lépést tettek előre: azonban a divatos áramlatnak hódolva, egy nagy tévedésnek estek áldozatul. t. i. félvén az exclusivitás vádjától, letörölték a vallásitanítás arculatjáról a jellegzetes református vonásokat, s inkább általános keresztényi szempontok vezették őket az anyag összeállításánál.

Ennek következménye aztán az a második hibás lépés, hogy t. i. elvevén a legmegfelelőbb katekizmusi módszert, egy hosszadalmasan felhalmozott és nehéz nyelvezetű anyagot dobtak az iskolai oktatás mezejére.

Igy lett az teljesen *rideg* s lelkileg építésre alkalmatlan eszköz a vallásitanításnál.

Ez az alkalmatlan, célhoz nem vezető eszköz továbbra így meg nem hagyható, mert hiszen minden kétségen felül áll, hogy a vallásitanítás vallások nevelés nélkül értéktelen és hogy az egyetemes keresztényen vallástudomány nem elég népünk református érzelmeinek ébrentartásához.

A mi — vallásitanításunkkal kapcsolatos — nevelésünknek *jellegzetesen reformátusnak kell lennie*, — ha szabad ezt használni, — *bizonyos mérvű szeparatizmus jusson inkább abban kifejezésre*; hiszen mi az általános felvilágosodás, haladás, nem különben a magyar nemzeti közérzés- és törekvés szempontjából úgy is mindig valódi *szabadelvűek* maradunk.

A református közszellem ápolása, fejlesztése már a népiskolában öntudatos munkával, alkalmas eszközökkel indíttassék útnak, mert ennek erős megteremtése nélkül nincs menekvés; nem bíztat reményteljes jövő.

A panasz és az egymás ellen hangoztatott vádak mit sem érnek, csak romlásunkat siettelik; egyedül az egyetemes, minden mellékcéltól s egyéni érdektől eltekintő munka és köztörekvés hoz eredményt s szünteti meg a fenyegető veszedelmet.

A most tapasztalható hitbeli gyengeség, egyháziatanság, egyházi életünkben a közszellem hanyatlása nem egy napnak, nem is egy évnek szülötte, hanem évtizedek lanyhaságának, téves úton haladó s egyoldalú törekvésének szomorú eredménye.

Jut itt a felelősségből kisebb-nagyobb mértékkel a lelkészi és tanítói karnak éppen úgy, mint a világi elemnek; de hogy a bajnak egyik kútforrása az iskolai vallásitanításban is keresendő: az tagadhatatlan, kétségtelen igazság.

Nem tüzetett itt ki helyesen a cél; hibás az alkalmazott módszer, és nem alkalmas a kiszabott tananyag a református közérzés és erős közszellem ápolására.

Olyan tananyagra volt volna szükségünk, mely: a) megfelel a gyermeki kedély naivságának, de egyúttal tiszta melegségének; mely b) fokozatosan, osztályonként az értelmi fejlettséghez mérten, tárja fel a gyermeki gondolkodás előtt egyházi életünk egész történetét, az igazság utáni törekvését; mely továbbá oly tanítást nyújtson, hogy c) édessé tegye a szabadságot, mit az egyház nyújt, drágává, becsessé a jogot, mit intézmé-

nyeiben minden tagnak ad és természetessé az áldozatot, mit ennek fejében követel; és végül *d)* mely ismeresse meg alkalmazásukban egyházalkotmányunk szervezetét, a kormányzatot s az egyes tagoknak erre való befolyását.

Ime ilyen fokozat szerint, hozzáértve természetesen a reform. hit- és erkölestant, állítsunk össze megfelelő alakban és terjedelemben egy iskolai tananyagot, ha azt akarjuk, hogy vallásoktatásunk a reform. közszellem ápolását is hatékonyan szolgálja.

Egy ilyen rendezés bizonyára a mostani tananyag redukcióját, részben összevonását feltételezi, mert hiszen akár a bibliai történetek mai nagy számát, akár a hit- és erkölestani rész felhalmozott nagy tömegét tekintjük: a fenti keret és methodus mellett azt sikerrel fel nem dolgozhatjuk.

Megvallom azonban, hogy a bibliai történetekre vonatkozó és sok helyen lábrakabott azon felfogásban nem osztozhatom, hogy t. i. pár ó-szövetségi történet felvétele után azonnal az új-szövetséget vegyük elő.

Nem lehet erre semmi elfogadható érvet találni.

Hiszen az ó-szöv. történetek már a maguk gyermeked gondolkodás módjuknál fogva is egyenesen hivatottak arra, hogy velők és általuk közelebb férközzünk a gyermeki lélekhez s közvetlen hatását érezzük Isten közellétének, hatalmának, szeretetének és igazságos voltának.

De meg aztán e mellett református népünk természete önkénytelenül is hajlik az ó-szövetség pátriárkális egyszerűsége felé s nem volna tanácsos teljes tudatlanságban hagyni őt azok felől, melyek ott véghez mennek.

Aztán az új-szövetség, csak az ó-szövetség alapján magyarázható s érthető valóban.

Erről azonban részletesen máskor.

Annai igaz csak ama felfogásban, hogy az ó-szöv. történeteket meg kell rostálni, itt-ott összevonni; aztán koncentrikusan minden tanévben ó- és új-szöv. történeteket vegyünk fel, s végre a történetekhez alkalmazott katekizmusi kérdéseket el ne hanyagoljuk, sőt nagyobb előszeretettel karoljuk fel.

A részletekről különben következő alkalommal szölok.

Most ezzel fejezem ezt be:

Vallástanítás a vallásos érzés benső fokozásával, vagyis uralomra jutása a reform. közszellem ápolásának a tanításban.

Sinka Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

A püspöktől.

A)

A nagytiszteletű esperes uraknak!

Tiszántuli ev. ref. egyházkerületünk 336/1900. sz. határozata értelmében a népiskolai statisztikai adatok összegyűjtésére szolgáló ívek minden év március első felében szétküldendők. Miután több ízben előfordult már az az eset, hogy a névtár alapján kiszámított és szétküldött ívek mennyisége kevésnek bizonyult és a nagyt. esperes uraknak utólagosan kellett a hiányzó nyomtatványokat kérni: hogy ez eset jövőre elő ne forduljon, felkérem nagytiszteletűségeket, hogy darabszám szerint pontosan megállapítva méltóztassanak velem tudatni hogy:

1. Hány gyűjtő ívre,
 2. „ mellékletre a gyűjtő-ívhez,
 3. „ táblázatos kimutatásra
- van egyházmegyéjökben évenként szükség.
Jelentéseiket f. é. március 10-ig várom.
Az ívek pontos szétküldése iránt akkor intézkedem.
Teljes tisztelettel vagyok
Debreczen, 1901. febr. 25.

Kiss Áron,
püspök.

B)

A nagytiszteletű esperes uraknak!

Tiszántuli ev. ref. egyházkerületünk 1897. évi 185. számú közgyűlési határozatában kötelezőleg újra kimondta, hogy egyházainkban lelkészeink által amennyiben vannak, a mi kiadványaink, anyakönyvi ivatek és nyomtatványaink használtassanak; és mégis a naponkint hozzám érkező anyakönyvi kiigazítások és utótörvényesítések ügyében használt anyakönyvi kivonatokból arról kellett meggyőződést szereznem, hogy az egyházkerület kötelezőleg kimondott határozatának alig van valami foganatja, mert lelkészeink vagy nem a mi kiadványainkat használják, vagy egyáltalában semmiféle kiadványt nem használnak, hanem fél ív papírt rovatoznak meg s ilyeneken állítják ki a kivonatokot.

Ebből kifolyólag tisztelettel kérem a Nagyt. esperes urakat, hogy egyházmegyéikben a lelkész urakat a fent idézett kerületi határozat kötelező voltára figyelmeztetni méltóztassanak, utasításul adván azt is, hogy e nyomtatványok most már nem a főiskolai háznagyi hivatalban, hanem László Albert egyh. ker. bizományosnál rendlendők meg. Becses intézkedéseiket várva

Teljes tisztelettel vagyok

Debreczen, 1901. február 26.

Kiss Áron,
püspök.

Levelek a szerkesztőhöz.

A)

Nagytiszteletű szerkesztő úr!

Kedves barátom!

Nem állom meg, hogy nemesen törekvő egyházból ne közöljem veled a református hitbuzgóság ama valóban önmagát dicséretre tényeit, melyek a múlt év legvégén mindnyájunkat belső örömmel töltöttek el.

Ugyanis a mező-gyáni ev. ref. egyház szegény alap felállítását határozta el. a már régebben meglevő segítő alapja mellett, hogy hittestvéreink nyomoru helyzetében, azoknak segélyére siessen, hogy ne legyenek azok, — kik mi közöttünk szegények — kénytelenek más helyre vándorolva, kérni a könyörület és irgalom filléreit. Szószéki felhívásra már előbb is járultak ehez többen; és most D. Bugyi Sándor, 200 koronát adományozott elhalt édes atyja emléke örökítésére az egyházi szegény alapra, miután az előző évben már ugyancsak 200 koronát adott volt e célra. Egy, azok közül kik a „kicsinyek gondját“ felveszik.

Nem kisebb öröm fogott el, midőn egy egyháztag Oláh Bálint presbiter ama kijelentést tette előttem, hogy ő egy — a helység közvetlen közelében levő — szántó földjét a mező-gyáni ev. ref. egyháznak adományozza örök elidegeníthetetlen tulajdonul, s azonnal át is iratja közjegyzői okirattal. Ez ingatlan értéke 1000 koronát ér.

Ugyanekkor Oláh Ferencné szül. Püspöki Erzsébet, özvegy asszony, hasonló kijelentést tett, hogy ő is az

Olah Bálint földje mellett levő ugyanolyan nagyságu földjét szeretett egyházának adományozza, értéke ennek is 1000 korona. Fogadjam el az egyház nevében és menjünk a kir. közjegyzőhöz az adományozó okirat kiállítása végett. Kinek ne járná át egész valóját a valódi öröm?! Mikor látja, hogy az elhintett mag ily nemesen fizet.

Most mikor egyházunk külső építése, — Istennek hála, — valóban díszesen befejezve van; mert díszes templomunk teljesen, régi fényénél ékebben, restaurálva van 20,000 korona értékben; régi rozszant iskolánk helyén kettős új palotája hirdeti egyházunk nevelésügyi iránti meleg érdeklődését: nem avatások divatos költségén kapott presbiteriumunk, bár adóssága egyházunknak nincsen, hanem építeni kívánja a „belső egyházat.“

Megvallom szinte jól esett volna azon az ugynevezett avatáson felmutatni hiveim áldozatkész buzgóságát, hogy mások is hadd lássák, nem aludt az még ki, csak ébren kell tartani. De kimondhatlan örömmel hagytam fel az eszmével, mikor láttam, hogy hiszen nincs még bevégezve minden. Itt vannak szegényeink, . . . álljon hát a szegényalap . . . egyházunk bár tekintélyes vagyonu, de küzd a sok közteherrel csak úgy mint az egyén . . . intést véltem: az aratásra való gabona jöllehet sok, . . . de az arató kevés . . . és ha azt mondhatom „az én aratásom egy marék virág.“ Menjünk ide aratni . . . építsük a belső egyházat is és a fenti tények nem azt mondják Kiss Józseffel, hogy „az én mezőmön nem értek kalászkok“. . . De igen értek. Ide kötöttem őket, elküldöm hozzád baráti szeretettel, ki más téren szeded és érleled a kalászkokat.

És ha jönnek látod, mutasd e kalászesokrot másoknak is azzal, hogy adjon Isten magyarországi reform. Sionunknak több buzgó lelkeket, hogy mi legyünk a legkisebbek a buzgóságban. — Akkor az áll erősen időtlen időkig. *)

Szivesen üdvözöl

Mező-Gyán, 1901. febr. 11.

szerető barátod:

Ónody Sándor,

ev. ref. lelkész.

B)

Nagytisztelétü szerkesztő ur!
Mélyen Tisztelt Uram!

A szerkesztése alatt levő egyházi lap folyó évi 6-iki számának „Különfélék“ rovatában:

„Egyházi érdekü pénzügyminiszteri rendelet“ címen, egy közlemény jelent meg, a mely valóban érdekes és érdemes a figyelemre, mivel mint gondolom, nemcsak magam vagyok az ezen nagy egyházkerületben, ki csekély földje (hivatali!!) csekély jövedelméből, a valóban jogos tulajdonos (egyház!) helyett, viselem és fizettem immár négy év óta a közadók és az után esedékes egyéb pótdadók terhét.

Jó lenne bizony ezt egyetemlegesen szabályozni s megállapíttatni egyházi főhatóságaink által, hogy: a ki-e a tulajdon, az hordozza, viselje az utánna esedékes terhet is.

*) Nagy örömmel teszek eleget kívánságodnak kedves barátiom. Szépséges dolgok ezek a miket itt leírtál. Szolgáldanok lelkesítőül másoknak is. Ugy látszik tehát, hogy még nem vettünk el mindent. Ezekben a mai nehéz időkben megmozdultak azok a bizonyos erdők. Csak hadd zugjanak — a jóvő zenéje morajlik azokból felénk. Mig a nép ilyen, nem félünk, mert az Isten vezet az ő szívének mozdulatait.

Szerk.

Egy szóval: ez 1900. évi 67. 574. számú pénzügy miniszteri rendeletet egyházilag is érvényre kellene emelni s általánosan elfogadtatni, kötelezővé tétetni.

Különben ezen rendelet, melyre Nagytiszteletet bölezen jegyezte meg: „Jó lesz nekünk is tudomást venni róla“ — nem új a maga nemében, mert a: „m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság.“ — 1885. évi 3515. számú határozatában, már — ezen ujabban kiadott rendelettel egyetértően a következőket mondja: „A mindkét hitvallásu evangélikus egyház lelkészei és tanítói által fizetés fejében hasznélvezett földek után járó egyenes adókat az egyházközségek, mint a hasznélvezetül adott földek telekkönyvi tulajdonosai tartoznak — a kincstárral szemben — még abban az esetben is fizetni, ha a megválasztott lelkészek és tanítókkal netán kötött magánjogi természetü szerződés értelmében, ezek az adófizetésre magukat kötelezték.“

A mint tehát látszik, ezen elvi jelentőségü határozat már régebben megért a felsőbb bíróságok körében, azok agyában, mert talán?! be látták, hogy a csekélyebb javadalmazásu „mindkét evangélikus“ egyházak lelkészei valóbanreá vannak kényszerítve — a felsőbb bíróságok általi védelemre — és így csekély jövedelmük után némi segélyezésre terheik könnyítésére, mint a dusabb javadalommal bíró rom. kath. és görög kath. egyházak lelkészei és tanítói.

S hogy ez az elv az általánosan elfogadott a felsőbb bíróságok körében, azt legjobban bizonyítja ugyancsak a „m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság“ 1886. évi 8515. számú határozata: „A római és görög katolikus lelkészek és tanítók által fizetés fejében hasznélvezett földek után járó egyenes adókat, a hasznélvező lelkészek és tanítók tartoznak fizetni.“

Illő és jogos tehát ezen utolsó határozat értelmében az, hogy: a dús jövedelmet élvező pápista papság dús jövedelméből mint csekély Péter fillért jogosan adjon vissza annak — az államnak, — a melynek kebelében él, s a melynek védelmére (értem: anyagiakban) inkább reá van szorulva, mint a csekély földbirtokkal rendelkező „mindkét evangélikus egyházak“ lelkészei és tanítói; de viszont: annyival inkább illő és jogos az a felfogás, a mely vezette a felsőbb bíróságokat ítéletök kimondásában, hogy: a csekély fizetésü „mindkét evangélikus egyház“ lelkészei és tanítói úgy is sanyaru fizetésükre tekintetből, ha másként nem is, de a nem tulajdonukat képező, csak hasznélvezetül birt egyházi földek után reájuk kivetett egyenes adók fizetése alól felmentessenek, s ha másként nem, így legalább részeseülnek némi kis „Péter fillérben“ egy kis segedelemben.

Hogy ez az elv az uralkodó, azt igen erősen és megdöntetlenül igazolja most, a kongrua rendezés idején a pénzügyminiszternek 1900. évi 67. 574. számú rendelete, ráduplázván az 1885. év 3515. számú pénzügyi közigazgatási bíróság hasonértelmü és tartalmu elvi jelentőségü határozatára: ezt azzal, vagy azt ezzel megerősítvén, érvényre emelvén:

Ha tehát így van, kérem Nagytiszteletűségedet, egyszersmind e mi nagy egyházkerületünk, általam mélyen tisztelt lelkészeit, méltóztassanak a következő elvi jelentőségü kérdésekre e becses lapban megfelelni.

„7 kat. hold 770 □ öl (sem több, sem kevesebb) hivatali földem után — melynek adóját díjlevelem szerint én tartozom fizetni — 150 frt jövedelmet számítva (de nincs is több) évenként 36 frt 42¹/₂ krajczar adót kell fizetnem; kérdelem: ezen adóösszegnek fizetését, a közölt elvi határozatok alapján megtagadhatom-e? — ha igen: miért? — s ha nem: miért nem?!

Nagytiszteletű szerkesztő úr! Ön, kinek oly nagy egyházat volt alkalmá kormányozni, s kinek e lap szerkesztése óta (nem hízelgek! sőt bátran mondom: nagyon is szokimondó, zsákba macskát *nem* áruló vagyok) oly sok gyakorlati valóban! az élethől vett tapasztalatairól volt szerencsém meggyőződni; bizonyosan: ez alkalommal is meg fogja találni — kérdésemre — azt a helyes s a célhoz legközelebb járó pontot, feleletet, mely a két fentebb idézett számú rendeletek közül engem, s általában a lelkészi kart érdekelheti.

A legmélyebb tisztelettel levén
Rákóczy, 1901. évi február hó 15.

Szentmiklós József,
ev. ref. lelkész.

E kérdést lapunk egyik ismert nevű *jogász* munkatársának adtuk át, a kinek a miénkkel teljesen egyező véleménye a következő:
Szerk.

Válasz a felteti kérdésre.

Hogy a kérdésre nézve helyes álláspontra juthassunk, mindenekelőtt a hatásköröket kell szabatosan megjelölnünk és megkülönböztetnünk, a melyekről itt szó van. Az állam hatáskörébe tartozik annak a megállapítása, hogy az egyháznak s így a mi egyházunknak is a lelkészek és tanítók általi használt földjei után esedékes adókat a tulajdonos egyháztól, vagy a haszonélvező lelkésztől, vagy tanítótól követelje-e s az egyház vagy az utóbbiak ellen intézze-e a végrehajtást nem fizetés esetén. De viszont az egyház jog- és hatáskörébe tartozik annak a meghatározása, hogy az adó s egyéb terhek viselésére a javadalmasokat kötelezze-e vagy pedig maga fogja azokat fizetni. A ref. egyházban erre nézve törvényes szabály, mely általános intézkedést tartalmazna, nincsen. Az egyházi törvényhozás szabad kezet engedett e tekintetben az egyes egyházközségeknek, a melyek a lelkészi és tanítói díjlevelekben rendelkeztek erre nézve. Ezen rendelkezéseket s az azokon alapuló kötelezettségeket, a mennyiben a díjlevelek törvényszerű megerősítést nyertek, az említett állami pénzügyministeri vagy p. közigazgatási bírósági határozatok meg nem változtathatják, nem érinthetik, mert ez az egyház autonóm jogköre. Ennélfogva a lelkész ur kérdésére azt kell felelnünk, hogy hivatali földje után a díjlevél szerint általa fizetendő adó fizetését a közölt és felhozott államhatósági határozatok alapján nem tagadhatja meg, mert hogy az adófizetés terh- kit illet, azt nem az állami hatóságok illetékesek megállapítani, hanem az egyház, az állam csak azt határozza meg, hogy kit tesz felelőssé az adó befizetéséért. Az egyház pedig a kérdéses esetben a díjlevélben akként intézkedett, hogy az adót a lelkész ur fizesse. Ennek a fizetésére tehát a lelkész ur az egyház irányában kötelezve van. Az állam az egyháztól követeli, az egyház pedig a lelkész urtól, s mindkettőnek megvan a maga körében a végrehajtási joga is. Az állam megveszi a hátralékos adót az egyházon, az egyház pedig megveheti a díjlevél alapján a lelkész uron.

Hogy mi indította az állami hatóságokat oly intézkedésre, mely szerint az evang. egyházaknál a javadalmas által használt földek adóját az egyháztól kell követelni s behajtani, míg a róm. és g. kath. lelkészek és tanítók által használt földek után járó egyenes adót a haszonélvezőkkel fizeteti, annak az okát nézetünk szerint nem a protestáns lelkészek és tanítók iránt való valamiféle különösebb kiméletben vagy méltányosságban

hanem inkább az egyházszervezet különbségében kell keresnünk. A katolikusoknál tulajdonképpen nincs is olyan autonóm egyházközség, a melyet mint tulajdonos jogi személyt kötelezettségekkel lehetne terhelni vagy felelőssé tenni; meg aztán az egyházi vagyoni is más természetű, mint nálunk. Nincs kizárva azonban, hogy méltányossági tekintetek is szerepeltek itt, de ezek csak nagyon mellékes és esetleges s egyáltalán nem irányadó okok.

Más kérdés aztán, hogy mi lenne e tekintetben a kívánatos, a jobb? Mindenesetre jobb volna, egybektől eltekintve, ha nem a lelkészeket s tanítókat terhelnék az ilyen adókkal, a mint sok helyen úgy is van, hanem az egyházra hárítanák e kötelezettséget. Ennek a kötelezettségnek törvény által való kimondása azonban nem olyan könnyű dolog, mert sok helyen nagy zavarokat okozhatna s a hívek újabb súlyos megterhelését vonhatná maga után. Meg aztán a behivatalnokokra ebből származó terhek, legalább ott, a hol azok legérzékenyebben érinthetik a lelkészeket és tanítókat, a fizetések állami kiegészítése alapjának kimutatásánál bizonyos ki- egyenlítésre találtak.

Bizonyára jó volna, ha új díjlevelek készítésénél vagy díjlevélváltozásoknál minden lehető esetben arra törekednénk egyházi hatóságaink, hogy az ily terheket ne a lelkész vagy tanító, hanem az egyház viselje. Felsőbb egyházi hatóságainknál meg is van erre a hajlam, de méltányosságból ezzel ellenkező intézkedéseket is tesznek.

Felemlíthetjük például, hogy tiszántuli egyházkerületünk közigazgatási bírósága 1899. novemberi ülésében 381. jk. szám alatt jóváhagyta a beregi egyházmegeye bíróságának azt az ítéletét, hogy a bótrágyi egyház tulajdonát képező azon ingatlanok után kivetett illeték- egyenértéki adót, mely ingatlanok a lelkész és tanító használatában vannak, *nevezett egyház mint a mul- ban, úgy a jövőben is fizesse*, s a kerületi bíróság ennek indoklásául a régi gyakorlatra hivatkozik. Ellenben ugyanazon bíróság a 393. jk. sz. a. a szatmári egyházmegeye bíróságával egyértelműleg kimondja, hogy az ököritői egyházban az esedi lap lecsapolásával a behivatalnoki földekre kivetett és kivetendő ártéri költséget a *behivatalnokok fizessék*. A tartozások nem azonosak ugyan, de a teherviselésre nézve elvileg különbség nincs, s mégis más az intézkedés, bizonyára helyi és méltányossági okokból.

Egyébiránt e kérdés minél behatóbb megbeszélése csak hasznára válik az ügynek. Magunk is azért foglalkoztunk vele kissé tüzetesebben.

A romániai ref. magyarság.

Súlyos helyzetét élénk színekkel rajzolja az „Erdélyi Prot. Lap” f. év 4. és 5. számaiban *Barabás Endre* polg. isk. tanár. A kép valóban elszomorító, mert esalhatatlan bizonyítéka annak a léha önteltségnek, amely a nagy (?) nemzeti erő érzetéből fakadva, gyakran még nemzeti közéletünk vezetői előtt is fölösleges dolognak tünteti fel azt, hogy ilyen aprólékos kérdésekkel magunknak alkalmatlanságot okozunk, hiszen ott van végtére is a magyarok jó Istene, majd csak gondja lesz arra, hogy a mi nemzeti érdekeink valamiképp csorbát ne szenvedjenek. Főleg a mostani békességes világban, amikor már körülbelül összes ellenségeinkkel sikerült paktumra lépünk azon szigorú kikötés mellett, hogy bármit kövessenek el ellenünk, mi őket semmi szin alatt bántani nem fogjuk, csak annyit engedjenek meg nekünk, hogy a „jog, törvény és igazság” uralmát továbbra is za-

vartalanul fentarthassuk az országban, főleg most ére-
zük igazán, hogy miként marcangolják szét nemzetünk-
nek különben is sokképen meggyengített testét ellensé-
geink nyíltan és titkosan, a haza határain belől, úgy
mint kívül, a nélkül, hogy ezeket a veszedelmeket csak
komoly figyelemre is méltóknak tekintenők. Mindenki
tudja, hogy az erdélyi részeket az az alig félművi líónyi
székelység tartotta meg s fogja megtartani ezután is
Magyarországnak, amely elszánt, életerős, hazafias tö-
megével éppen ott szállta meg ama veszélyeztetett ország
rész területét, hol arra a legnagyobb szükség van, a
legtávolabbi, a legkeletibb pontokon, idegen fajú s ellen-
ségei indulatu népek tengere által a magyarság zömétől
messze elszakadt szigetként körülveve. Az a tenger ezt
az országrészt már régen elmosta, elszakította volna az
anyaország testétől, ha nem nehezedett volna reá sú-
lyával a székelység. Azt is tudja mindenki, hogy ez az
értékes nép a megélhetés nehézségei miatt folytonos
vándorlásban van a szomszéd Románia felé, a mi által
fejlődésében megakad, számbelileg, gazdaságilag, sőt
erkölcsileg is a fokozatos gyengülés veszélyének van
mindinkább kitéve. És mit cselekszünk, mint nemzet,
ennek a nagy nemzeti bajnak megszüntetésére?! Ható-
sági rendeletek kiadásán kívül alig egyebet Hanem igen
is, felveszi elárvelt nemzeti ügyünket itt is, mint oly sok
más ponton, a magyar református egyház s szegény-
ségében önmagától elvont keserves filléréivel siet a Ro-
mániába tóduló székelység után, hogy azt ott össze-
szedje, gondjaiba vegye, a nemzetnek megtartsa, a ma-
gyar állammal való összeköttetésük kapesait megbom-
lani ne engedje, hogy nemzetiségök és hitök megtar-
tásával visszatérhessenek ismét a hazába. De az egyház
szegénysége ezt a legüdvösebb akciót is megbénítja. Ma
már ott állanak a romániai ref. missiói egyházak, hogy
alkalmas lelkészek s tanítók hiányában fennmaradásuk
kétségessé vált. Segítséget pedig nincs kitől remélni,
mert a hatalmas magyar állam nemesak, hogy ily-
t nem nyújt, holott több mint 100,000 magyar megmen-
téséről volna szó, hanem még annyit sem képes meg-
akadályozni, hogy a romániai kormány ne erőszakolja
saját felekezeti iskoláinkra az oláh nyelvű tanítót s az
oláh tankönyveket. Az oláhosítás tüzzel-vassal, a leg-
kiméletlenebb módon foly; a moldvai magyar közsé-
gekben már alig tud valaki magyarul; hiszen még az
utcán s az udvaron sem engedik meg nekik, hogy ma-
gyarul beszéljenek. Mi pedig, a míg ezek történnek,
paktumot kötünk a brassói oláh gimnásium érdekében,
hogy szabadon nevelhesse Románia a dákoromán pro-
poganda leendő harcosait nemesak otthon, hanem saját
országunkban is, s aztán eldicselkedünk azzal, hogy mi-
lyen furfangosan sikerült lefőzönnünk az oláhokat. Bár-
mennyire kényelmes is ez az állapot, tovább így még-
sem maradhat. Vegye a kezébe az ügyet az erdélyi ref.
egyházkerület s vegye igénybe az egyetemes egyház
segítségét, a melynek talán lesz módjában a kormány
figyelmét is e fontos ügyre irányozni s e nagy nemzeti
érdek támogatását kieszközölni. A Romániában levő
körülbelül százezer magyarnak így is csak az a fele
lenne megmentve, a mely felekezetünkhöz tartozik. A
többi t. i. az a rész, a mely róm. kath. vallásu, még
szánandóbb helyzetben van, mert a gazdag magyar kath.
főpapságnak kisebb gondja is nagyobb annál, semhogy
az ott levő hívek magyarságának megmentéséről gon-
doskodják. Olasz papoknak vannak kiszolgáltató, mert
hiszen nagy igazság van abban, a mit erre nézve az
„Erdélyi Prot. Lap.” szerkesztője helyesen megjegyez
s a mit, mint jellemzőt, mi is mindig hirdetünk, hogy

„A klerikalizmus nem helyez súlyt a nemzeti eszmére.
Neki nem baj, ha oláhvá lesz is a magyar. csak pópista
maradjon s főleg protestánsná ne legyen. Ez a nemzet-
ellenesség általában az ultramontanizmus karaktervonása,
de legkirívóbban éppen a magyar ultramontanizmust bé-
lyegzi; mert a gör. kath. oláh főpapok avagy a horvát
pópista főpapok nemzetiségi öntudata éppen feleségizott-
nak mondható; de a magyar ultramontanizmus itthon
se, Romániában se és sehol se tölt nemzeti missiót be.
Vajha e tényt belátná a nem ultramontán, de becsü-
letes magyar katolikus társadalom.“

IRODALOM.

Kiss Aron összegyűjtött egyházi beszédei.

(Folytatás.)

Kiss Áron, a ki mint megírtuk szépen zengett a
költészet berkében; aki ragyogó, szindús, pompázó nyel-
ven írhatna; aki gondolataival a csillagokig repülhetne;
ez a Kiss Áron nem díszítgeti fel szóvirágokkal
beszédeit, nem fölleng, nem mond egyetlen gondolatot,
amely egyszerű hallgatónak eszme- és értelemkörét
meghaladhatná. Annak a *nemesen szép népies irány-
nak* hódol, mely a XVIII-ik század végén kezd
egyházszónoklati irodalmunkban föllépni *Kecskeméthy
Zsigmond* (1791) és *Somodi István* (1797) falusi
prédikációival, s a mely *Kiss Bálinton* (1836) és
Fábián Danielen (1846) át a múlt század ötvenes
éveiben *Kulifay Zsigmond*ban határozott megalap-
ítóira talál. Habár nem is kifejezetten s teljesen,
de kisebb-nagyobb mértékben ez irányt követik a
XIX. század legkiválóbb prot. hitszónokai, *Kolmár,
Szoboszlai Papp István, Dobos János* környezetében
s hata-a alá't. A világi irodalommal karöltve halad
egyházszónoklati irodalmunk is A XVIII. század-
ban *Csokonai* még csak kezd, a XIX.-ben *Tompa,
Petőfi, Arany* érvényre emeli s kifejleszti a népies
nemzeti irodalmat. Hát a népszónok, a prédikátor, hogy
ne fordulna érzésben, gondolatban, hangban, formában
a néphez? Ezért lépett a meddő hitvita, a száraz
exegesis és a tudós dogma helyébe is szószékeinken a
morál. A nagy *Pécze*ly kezdi (1790), *Sebők József*
folytatja (1792) az erkölcsi prédikációkat. Ilyeneket ír
Kiss Áron is, mint már említettem. Összegyűjtött egy-
házi beszédeinek első kötetében legalább ilyenek vannak.

Prédikál erényekről és bűnökről. Hogy amazokat
kövessék, ezektől visszariadjanak hívei. Az igazaikban
elbizakodott túlzókat magukba szállásra inti: Ne quid
nimis! „Ne légy felettebb igaz!” (II. b.) Bölcs el-
mével prédikálja a *keresztyén türelmet*, s oly ma-
gasztos felfogást tanúsít, mint egy valódi sacerdos mag-
nus. Pedig akkor még, mikor erről szónokolt, csak szat-
mári káplán volt. Majd az evangélium szolgálatában az
oltár körül forgolódo *lekipásztorok munkájának
megbecsülésére és megfizetésére* hívja fel a népet.
Sorra kerülnek aztán az *Isten ajándékival való rossz
gazdálkodás, a béketűrés, jószívűség, Isten tiszte-
lete, közhasznúság, részvét* stb. Erősen ostorozza a
falusi, tudatlan nép öröklött tévelygéseit megesontoso-
dott botor hiedelmét, a *babonát, a halottak megje-
lenéséről* való hitet. Olyan okos, józan felvilágosult-
sággal magyarázza meg ennek a képtelenségét hogy
lehetetlen meg nem győznie a hallgatóságot. Szeren-
cesétlen tévelygőkkel van dolga. Ezt tudja. Nem lukiánosi
gúnyt szór tehát rájuk, hanem Jézusi szelidséggel ta-

nitja őket. Ez a szelid, okos, meggyőző tanítás jellemzi prédikátori eljárását.

A kötetben 10 évfordulati és alkalmi beszéd is van. Ez utóbbiak különösen szépek. Egyik 25 éves lelkészi pályájáról emlékezik. A másik kettő a gyermekek erkölcsi és testi neveléséről szól. Paedagogus, doktor az, aki írja. Hivatása csúcsponjtján. Nemcsak prédikátora, de mindene népének.

Mit mondjak a Kiss Áron imáiról? Mert 7 beszéd elő- és utókönyörgéssel is el van látva. Emlékezi csak vissza a millenniumi ünnepélyekre! A munkácsi vár ormán elrebegett gyönyörű imádságra! Az egész ország osztatlan érzéssel fordult akkor agg főpásztorunk felé, akinek szívéből reszkető ajkain bámulatraméltó módon buzgott fel a magyar nemzet ezer évi öröme, bánata s örök reménye, bizodalma. Csuda ihlet szállta meg őt is, aki imádkozott, azokat is, akik hallgatták és olvasták könyörgését. Így vagyunk Kiss Áron egyéb imáival is. Érezzük, hogy átaluk közelebb jutunk az Istenhez. Nem frázisoktól duzzadnak, hanem hittől és áhitattól.

Várjuk örömmel püspökünk összegyűjtött beszédeinek többi kötetét is a szerető, hálás fiu H. Kiss Kálmán kezéből. Ő irt előszót a kötethez. Tollát a fiu szeretet vezette, de elfogulatlanul és igazán. Laus magna natis, obsequi parentibus. Dicsérjük H. Kiss Kálmánt azért is, hogy atyja beszédeivel irodalmunkat megajándékozta.

A könyv tiszta nyomással, jó papíron, esinosen van kiállítva. Némely beszédben azonban (II IV, V, XI.) a betűkben semmi változatosság nincs, a mi a szemnek nem kellemes, s az áttekinthetőségre hátrányos. Én a mai fejlett nyomdaipar mellett egyenesen az aesthetikába s részben a hygieniába ütközönek tartom, ha a nyomtatott szöveg ritkított és cursiv betűkkel nincs tarkítva, az egyes szók, vagy mondatok kiemelése végett. Eme kívánalomnak a legtöbb beszédben elég van téve. Annál feltűnőbb, hogy némely prédikációban nincs.

Kell-e még ezekután a kötetre a lelkészek különösebb figyelmét fölhívnom? Kell-e egyáltalában a mi fejünknek, agg püspökünknek nevéhez ajánlatot fűznöm? Feleljen meg reá magának kiki!

S. Szabó József,

„Közbevetett mondatos mondatok a bibliában. Irásmagyarázati tanulmány“ címen Sass Béla budapesti ágost. evang. vallásanár egy 20 lapos füzetet tett közzé, egyfelől azért, hogy, mint mondja, tudomására hozza a tudományos világnak az általa eszközölt kijavítás eredményét néhány (mindössze három!), a versekre való felosztás-okozta értelemzavaró mondat-szétszakításnál, másfelől meg azért, nehogy az utókor a már közkezen forgó átdolgozott Károli bibliából ítélje meg a mostani magyar irásmagyarázati tudományosság fejlettségét. Szerző javításainak eredményeit azonban a tudományos világ jobbadán már a füzet megjelenése előtt ösmerte. Genesis 2, 4—7. nála olvasható fordítása például ott van Dillmannnál is (Die Genesis. Leipzig, 1886.), a Kautzsch-féle ó-szövegségben is (Die heilige Schrift des A. T. Freiburg i. B. u. Leipzig 1894.) Csakhogy nem Gen. 2, 4—7.-ről kell vala szerzőnek beszélnie, mint füzete 7. és 14. lapján hibásan cselekszi, hanem szabatosabban Gen. 2, 4b—7.-ről, minthogy Gen. 2, 4a még kétségtelenül P. tulajdona, nem pedig a J.-é. A mi pedig Gen. 1, 1—3-at illeti, szerző felfogása Ewald héber nyelvtanának 332d. 363a. §-ai (Ausführliches Lehrbuch

der hebr. Sprache des A. B. Göttingen 1870.), Dillmann idézett művének 15—16. lapjai s Kautzsch-Socin-nak azonos fordítása után (Die Genesis mit äusserer Unterscheidung der Quellenschriften. Freiburg i. B. 1888.) szintén nem mondható újnak. Ez utóbbi mű szerint Gen. 1. versének önálló mondat gyanánt való fölfogása nyelvtanilag nincs ugyan kizárva, de a 2. v. syntaktikai szerkezetére való tekintetből legalább is valószínűtlen. A „kezdet“ szón való lovagolásnak, mit S. B. véghez visz, nem vagyunk hajlandók valami nagy jelentőséget tulajdonítani. Hiszen ez az érv azonnal szétfoszlik, ha mint Kautzsch-Socin tették „dereinst“-tal fordítottunk a בראשית-et. Különben az e féle finom syntaktikai nuance-ok vitás kérdéseit néha csak magok az illető bibliai szerzők tudnák definitive eldönteni. Avagy nem vitathatni-e például hogy az Ézs 6, 3-beli וקרא = „S valahányszor kiáltott volt,“ a minék aztán a 4. v.-beli ויניע adja utószakját? Ki fog megcáfolni, vagy ki fog megnyugtanni bennünket, hogy valósággal igazunk is van, hanemha maga Éz. aias? König a maga nagy héber mondatában (Historisch comparative Syntax der hebr. Sprache. Leipzig, 1897. 416a §, a 618. lapon) tagadja, hogy Gen. 1, 1—3 ilyen, szerzőnk által vitatott összetett mondat vagy mondatcsoport volna s Gen. 2, 4b—7-nél is valószínűtlennek mondja a dolgot. A kis füzet Orosz házán Veres Lajos könyvnyomdájában jelent meg s Budapestén Kókai Lajos könyvkereskedésében 50 fillérért kapható.

Felhívás. Többek kifejezett óhajára e hónapban megjelent a Gyulai „Corvin nyomda“ által esinosen kiállításban a „Jezushoz Hivogatás“ című hollandból dolgozott kisebb művecském második kiadása. Ezen tiszta vallás-erkölcsi életre mindenkit meggyőzően és megnyerően hivogató könyvecske református vallásunkban egyházunkban erősítőnek bizonyult mindazoknál, a kik mióta ösmerik, azóta hozzátartozóikkal, családjokkal együtt rendszeresen olvasgatják, rendszeresen használják. Ezért kívánatos különösen napjainkban ezen könyvnek egyházközségeinkben leendő terjesztése. Előfizetési ára 25 kr., portóval 30 kr. Tíz példányt egy tisztelet példánnyal portómentesen küldök egy csomóban. Ha 25—50 példányt küldhetek egyszerre, akkor csak 20 krajczárba esik darabja portóval együtt. Száz példányt ha küldhetek egy csomóban, akkor viteldijjal együtt csak 15 krajczárba esik darabja. Egy két hónap alatt eszközölhető eladásra utólagos fizetésre is küldök nagyobb mennyiségben példányokat mindazoknak, a kik erre egy levelezőlapon e hó végéig felszólítanak. Midőn ezen előfizetési feltételekre a lelkész és tanító uraknak valamint ezen becses lapunk minden igen tisztelet olvasójának szives figyelmét felhívom, egyszersmind kérem ezen feltételek mellett ezen második kiadást ért kis munka lehető terjesztésének szives elősegítését. Minél több előfizetést és levelezőlaponi megrendelést kér f. hó végéig- kész tisztelettel Nagy-Harsány (u. p. Szakál Bihar m.) 1901. február 5. Dávid Gyula ev. ref. lelkész.

— „Protestáns Lap.“ Gyakorlati szakközlöny. Szerkesztik és kiadják a Lágler Sándor kölesdi evangélikus pap és Kálmán Dezső kölesdi református pap. XXII-ik évfolyam I-ső szám. Előfizetési ár: egész évre 8 korona; félévre 4 korona; negyedévre 2 korona. Egyes számok ára 80 fillér. Kéziratok, előfizetési pénzek felszólamlások a szerkesztőkhöz intézendők Kölesdre (Tolnavármegye, Postahely.) Megjelenik havonként 2—3 íven. A kezünk alatt levő szám tartalmaz esketési elő-

fohászokat versekben; értekezéseket, rendes templomi és halotti beszédeket. Végül híreket közöl lelkészválasztásokról és halálozásokról. Mint a szerkesztői mondanivalókból látjuk, a szakközlöny „Különféle” rovata nyitva áll a gyakorlati lelkészkedés körébe tartozó kérdések és feleletek számára; az „Irodalmi” rovat alatt, művek ismertetése és bírálata, a „Törvények és rendeletek tára”-ban pedig a prot. egyházi és iskolaügyekre vonatkozó törvények és rendeletek közöltetnek.

Szárnyasaink. Illusztrált baromfi, galamb és madártenyésztési szaklap. Szerkeszti: *Parthay Géza*. Ez évben XVI-ik évfolyamába lépett. Ezen egyedüli magyar nyelvű baromfitenyésztési szaklap évi előfizetési ára 4 ft. Mutatványszámot ingyen küld a kiadóhivatal, Budapest, VII. Rottenbiller-utca 30. sz.

KÜLÖNFÉLEK.

— **Szabad-e a lelkésznek a napi eseményeket a templomi szószékre felvinni?** Ahogy vesszük; igen is, nem is! Ha az örök igazságnak támogatására példaként hozza fel azokat, nemcsak menthető, de indokolt is az eljárása; noha ekkor is nagyon vigyázni kell, hogy azoknak lelkébe, kik az Isten beszédét hallani mentek a templomba, kiméletlenül bele ne markoljon. Ellenben ha valaki bármely napi kérdésben pártállást foglal el s ennek publikálására, vagy éppen egyes személyiségek kisebbitésére, meggyanusítására áll fel abba a katedrába, — az már bünt követ el s törvényeink értelmében kemény felelősségre vonandó. — Mert arról a helyről **csak** az abszolút igazságoknak szabad lehangzaniok. Ezért van tiltva a templomban minden tetszés vagy nem tetszésnyilvánítás. A mely pillanatban közülünk erről bárki elfeledkezik, akarata ellenére is kiszolgáltatja magát és az istenházát a leghétköznapibb demonstratióknak s legyen elkészülve rá, hogy az egyik alkalommal megtapsolják, de a másik napon már kifütyölik. Van nekünk egy jó barátunk, ki abban a Tisza melletti egyházban lelkészkedik, mely a 80-as évek elején lefolyt s maga iránt világszerte nagy érdeklődést keltett pernek a centruma volt. Erről a perről s annak a phásisairól ez a mi barátunk az utókor számára rendkívül érdekes feljegyzéseket tett s ezeknek a végén leírta, hogy ő ezt az ügyet soha egyetlenegy alkalommal sem hozta fel a katedrában. Mi pedig azt mondjuk rá, hogy nagyon bölcsen cselekedett. A napi hírek kikürtölésének helye még a pogány római birodalomban is a fórum volt s nem a Jupiter temploma. Annál inkább vigyázni kell a nyelvünkre és indulatainkra nekünk keresztény református lelkészeknek. Mert ellenesetben a következmények nagyon botrányosak lehetnek. Okunk van nekünk most e helyen ezt fejtegetni. Minthogy azonban a célunk nem a sebek osztogatása, hanem az építésnevet nem említünk. Az itt elmondottakból értsen mindenki, a ki akar. Az Irás bizonyos gyöngyökről emlékezik valahol, ezekkel ékeskedjék a lelkész és ne fanyar ízű vaczkorral vagy pláne záptojással dobálódzék; mert a mi népünknek ugyan jó gyomra van, de a sok talán ennek is megárt. Sapiienti pauca! De ha ez nem elég, majd írunk mi még többet is, nyiltabban is; a kik pedig e hangokra hűledeznek, ne felejtsek, hogy felettünk új idők hajnala dereng s Istennek legyen hála, maholnap minden vaskalap szemétdombra kerül. A ki több, mint egy évtizeden át egyszerű falusi pap volt, jó iskolán ment át, hogy magyarul tudjon beszélni.

— **Kedvezmény a lelkészi és tanítói karnak.** Az 53-ik évfolyamában megjelenő „Gazdasági Lapok” szerkesztősége megkönnyíteni akarván a földműveléssel gyakorlatilag is foglalkozó lelkészi és tanítói karnak azt, hogy a mezőgazdasági ismereteket minél jobban elsajátítsák, s a haladó kor kivánalmaival és vívmányai-val is megismerkedve, a modern gazdasági iránynyal lépést tarthassanak, azon kedvezményt ajánlja fel a Nagytiszteletű lelkészkedő papságnak és a t. tanítói karnak, hogy lapját, a Gazdasági Lapokat évi 8 korona, tehát a rendes előfizetési ár feléért expedálja. Mutatvány számot kívánatra készségesen küld a Gazdasági Lapok kiadóhivatala, Budapest, IV. Múzeum-körút. 7.

— **A tiszaföldvári ev. ref. egyház** ismét egy 2000 koronás adományban részesült. Özv. Tóth P. Sándorné asszony, úgy boldogult férje óhajításának megfelelőleg, mint saját vallásos lelke sugallatát követve az egyháznak ajándékozta azt a 2000 koronát, melyet boldogult férjétől pár évvel ezelőtt kölesön vett az egyház. Isten áldása legyen a kegyes adakozón, s példája találjon számos követőre!

— **Lapunk egy olvasója megvételre keresi a Prot. Egyházi és Iskolai Lap** 1888. évi folyamát. Az eladni szándékozók legyenek szivesek értesíteni lapunk szerkesztőjét az ár tudatával együtt.

— **Istenisztelet a Csapó kertben.** A mi jó theologus ifjaink önként és a magok iniciatívájára vállalkoztak a nemes munkára — Nincs ugyan ott még templom — de van iskolaterem s ezentul ápril végéig a kicsinyek eme temploma leend vasárnaponként a felnőttek iskolája. A mozgalom a „*Hittanszaki Önképző Társulat*” kebeléből indult ki, s a lelkészek és theol. tanárok készséges hozzájárulásával mire e sorok napvilágot látnak már, meg is csendül a Melius Péterek Sinaí Miklóskok s több áldott emlékü nagyjaink porladó hamvai szomszédágában az ige lelkes ifjú Timótheusok ajkáról azokhoz, akik a belváros templomait eddig talán azért kerülték el, mert nem vala nekik mennyegzői köntösök. — Ez a legujabb hír a debreczeni egyház beléletéből. — Igaza van tehát a mi „Feri bátyáknak”, hogy „mozognak az erdők!” De csak hadd mozogjanak, sőt zugjanak is. Üdítő szellők azok, melyek lombtalan koronájukba belekaptak s mig ide s tova hajlonganak, majd csak megjön a tavasz is, mikor a most még pusztá ágakon virágok fakadnak. — Különben a mi szeretett s az eszmét jó lelke egész hevével támogató ősz püspökünk elnökleite alatt megtartott lelkészekből és theológiai tanárokból álló értekezleten megállapodás abban történt, hogy egyelőre ne felolvasások, hanem rendes isteniszteletek tartassanak a theológiai dékán ellenőrzése alatt. — Jól van ez így s a magunk részéről melegen üdvözljük a mi tanítványainkat, a kik a tett mezejére léptek. — Csak bátran előre; velők vagyunk s mindennekfelett velők lesz az Isten kegyelme!

— **A tiszántuli ev. ref. egyházkerület** missióügyi bizottsága folyó évi március hó 7-én délelőtt fogja gyűlését megtartani a főiskolai kis gyűlésteremben. A missiói körök jelentései e gyűlésből terjesztetnek az ápril 16-án összeülő konvent elé

— **Örökbe fogadás** Egészen árva, 8–12 éves leánykát szeretne örökbe fogadni egy intelligens reform. uri család Temesmegyében. Szeretettel kérem e lap olvasóit az esetleges ajánlkozás szives közvetítésére. Temesvár, 1901. Szabolcska Mihály, ev. ref. lelkész.

— **25 éves tanítói jubileum.** Berta János, a n.-kallói ev. ref. egyház orgonista leánytanítója 25 év

óta működik kitünő sikerrel a tanítói pályán. A n. kállói egyháztanács méltányolni chajtván a sikerekben gazdag munkát, f. évi február 17-én egy szerény, de meleg és megható ünnepélyt rendezett Berta János tiszteletére. A praesbyterium díszgyűlést tartott. Berta János érdekeit jegyzőkönyvbe iktatta. Az ünnepeltet öt tagu küldöttség hitta meg a gyűlésbe. A megjelent Berta Jánost Görömbei Péter lelkész, F. Szabolcsi esperes üdvözölte meleg szavakkal s az e. tanács jegyzőkönyvét és egy disz-zsoltárt nyújtott át az ünnepeltnek; mire Berta János köszönte meg a figyelmet s kitüntetését és tett ígéretet a jövőre. Az üdvözet és válasz alatt alig maradt szem szárazon. Az előkelő nők és egyháztagok, mint a praesbyterium egy kellemes s maradandó emlékekkel távoztak el az ünnepélyről.

— **A sárospataki ifjuság Bethlen Gábor szobr-áért.** A sárospataki főiskola ifjusága által, a Nagy-Enyeden felállítandó Bethlen-szobor alap javára rendezett ünnepély tiszta jövedelme 1620 kor., ezenkívül a főgymn. ifjuság gyűjtése 248 kor. 25 fillér! E szerint a főiskola ifjusága 1868 kor. 25 fillérrel növelte a szobor-alapot. Oly szép ez, mely dicsőségére van a sárospataki ifjuságnak. Különben Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek Nagy-Enyeden felállítandó szobor alapja javára, országos gyűjtés útján. 1901. február hó 15-ig 28,383 kor. 87 fillér gyűlt össze.

— **A mező-sassi egyház,** a mint most utólag értesülünk, még a mult év végén lelkészeül Szabó Imre fényes-lúkei lelkészt választotta el, januárban a consensust is megkapta már. Isten áldása legyen a gyülekezet választásán, szintugy mint az ifju lelkipásztor minden ténykedésén!

— **Gróf Ráday Gedeon lemondása.** A mint magán uton értesülve vagyunk, a békésbányai egyházmegye érdemdu gondnoka gróf Ráday Gedeon beadta lemondását. Rendkívül meglep bennünket ez a hír s mondhatjuk a legérzékenyebben illet. A jövő lesz hivatta e nagy emberünk egyházi köztevekenységét érdeme szerint méltatni; de annyit már most is kimondhatunk, hogy a délvidéki református — ugynevezett missiói — egyházak megteremtésében s ezzel ott a tiszta magyar elem talpra állításában hervadhatatlan érdemeket szerzett magának s nem bisszük, hogy valaki az ő helyét ott egyhamar könnyen pótolhatná. A derék ember elégedetlen közviszonyainkkal s ezen nem is csodálkozunk. De mégis éppen ilyen körülmények között van szükségünk reá és az ő hozzá hasonló egyéniségekre. Hisszük is, hogy sikerülni fog lemondásának visszavételére rábirni. Nem szabad elengedni! Ezt a kis erőszakoskodást az ő nemes jelleme bizonyára megbocsátja nekünk

— **A „Magyar Szó“** a protestantismus egyetlen napi lapja. Hogy mily önzetlenül szolgálja a lap ennek érdekeit, arra nézve elég az általa elért eredményekre hivatkozunk. A protestáns papság méltányolja ezt s impozáns számmal csoportosult a kibontott zászló köré, támogatva a lapot anyagilag, erkölcsileg. A teljes erkölcsi siker érdekében azonban feltétlenül szükséges, hogy ne csak maguk lelkipásztoraink támogassák a *Magyar Szót*, de hassanak oda, hogy hiveik is tegyék azt. Ha minden egyházközségben az egyház érdekeit igazán szolgáló lelkipásztor csak 2—3 esetben jár is el eredményesen, úgy hozzá járul ahhoz, hogy a *„Magyar Szó“* a teljes siker reményével folytathassa az ultramontanismus ellen és a magyar sovínismus érdekében megkezdett küzdelmét. A *„Magyar Szó“* előfizetési ára protestáns lelkészek és tanférfiak számára évi 20

korona, másoknak évi 28 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV. Sarkantyus-u. 3.

— **Általánosan elismerik** ugy nálunk, mint külföldön, hogy a Mauthner-féle gazdaság és kerti magvak gyakran háromszor akkora termést adnak, mint sok másféle magvak. Különösen impregnált csillagjegyű répamagjai ritkítják párjukat és össze nem tévesztendők más utánzott hasonló védjegyű, de nem impregnált répamagokkal. A Mauthner féle magok tehát felülmulhatatlanok és gazdáink csak helyesen cselekszenek, ha magszükségletüket mindig Mauthner-féle magokkal fedezik.

— **Fertőző betegségek ellen,** melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szíves figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.“

Szerkesztői üzenet.

Dr. B. Gy. Püspök-Ladány. Bejött. Legközelebb megindul. Baráti kézsorítással! **Sz. J. Békés.** Targyhalmaz miatt most lemaradt. A jövő számban. Addig is azonban felhívom a figyelmet az „Erdélyi Prot. Lap“ f. évi 8-ik számára. veled és álláspontoddal foglalkozik abban egy cikk. Megrendelhető az ev. ref. theol. fakultás épületében 4-ik ajtó, Kolozsvárt. — **Z. J. Tiszaföldvár.** Jól tetted a cserét. Most találd meg a neked való munkateret. Reményem ezentul majd gyakrabban találkozunk. — **D. Gy. Nagy-Harsány.** Köszönöm a kis füzetet. Az előfizetési felhívás is jön. Már pár hét óta bent van a nyomdában, de annyi az anyaghalmaz, hogy bár a mint méltóztatik látni, állandóan 2 ívet adok a köteles másfél iv helyett, mégsem vagyok abban a helyzetben, hogy minden közleményt azonnal lenyomas ak. A késedelmezésnek ez az egyszerű oka és semmi más. **Sz. I. F. Litke** Kilátásba helyezett látogatását szívesen veszem. — **F. Gy. N. Kikinda.** Köszönöm a küldeményeket. Viharos és nehéz napok előtt állunk, de meg is állunk. Itt körülöttünk mindenütt ég a kotu fojtó füsttel. A legutóbbi vasárnapon a templomi szószekekből támadtunk meg minősíthetetlen modorban. Ezt is megírhatod a jó Gróf Rádainak, ki rég sóhajtozik a mi általunk most megmozgatott reformok után. Különben az a mi dolgunk lesz, hogy jogorvoslattal éljünk, nem személyes érdekünkben, mert az itt a serpenyőbe nem eshetik, hanem a templomi szószeke és annak méltósága érdekében. A palástot nem engedhetjük megtépetni és sárba tiportatni csak azért, mert akad közöttünk olyan is, ki pöffeszkedő göggyében török basának vagy muszka cárnak képzelte magát, de viszont azt sem engedhetjük meg, hogy valaki abba a palástba burkolódzék a méltán kiérdemelt megtorlás elől. Ezt azon lelké-zi status méltósága követeli, melyhez én is tartozom.

T a r t a l o m - j e g y z é k : A debreceni egyház törvényszerű szervezéséhez. Dr. Baczoni Lajos. — Lelkészi működésünk s az elérhető sikerek. Andrásy Kálmán. — Tanügy: Vallástani-tásunkról általában. Sinka Lajos. — Közéletünk: A püspöktől. Kiss Áron. — Levelek a szerkesztőhöz. Ónody Sándor és Szentmiklósy József. — Válasz a feltett kérdésre. — A romániai ref. magyarság. — I r o d a l o m. — Külföldi hírek. Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat

segédlelkésszi állásra a *makói* ev. ref. egyházban.

Fizetés: évi 1200 korona, havi részletekben. Fél öl kemény tűzifa. 1 szobából álló lakás, a parochián. Minden halott anyakönyvezéséért 28 fillér. Az állami és községi tanintézetekben a hit oktatásért járó díjazásnak fele része, másik fele része a díjazásnak a másik segédlelkészé, kivel a munka is egyenlően megosztatik.

Kötelessége a megválasztott segédlelkésznek a templomi és temetési szolgálatokat a rendes lelkészszel felváltva hetenként teljesíteni, irodai munkákat, vett utasításra végezni, a rendes lelkész, betegsége vagy elfoglaltsága esetén helyettesíteni.

A választás 3 évről 3 évre érvényes, kölcsönösen kikötött 3 havi felmondás mellett. Pályázati kérvények f. év március 15-ig alulirott elnökséghez küldendők.

*A makói ev. ref. egyhástanács
elnöksége.*

Pályázat

a *máramaros-ugocsi* egyházmegyében levő *fancsika*-i lelkésszi állomásra.

Ezen lelkésszi állomás javadalmazása, mely lakáson és kerten kívül készpénzből, terményekből, szolgálmányokból és konventi segélyből áll, 506 korona 06 fillér véglegesen megállapított kongruával van 1200 koronára kiegészítve.

Az anyaegyházhoz tartoznak a szirmai és sásvári fiók egyházak s úgy az anyaegyházban, mint Sásváron állami iskola van, a melyekben teljesítendő vallásoktatásért külön díjazásban részesül a megválasztott lelkész.

A pályázati kérvények kellő minősítvénynyel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelve f. év március 17-ig Szikszay Zoltán espereshez, Máramaros-Szigetre küldendők,

Az állomás a választás után azonnal elfoglalandó.

Debrecen. 1901. február 27.

Kiss Aron
püspök.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.	
<p>Mérték utáni megrendelések legjobban eszközöltek. Pontos címre figyelni tessék.</p>	<p>Szabott ári Szabott ári Szabott ári</p>
<p>A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a</p> <p style="text-align: center;">„NEUMANN M.“ czég</p> <p>Hiszen évek hozzu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.</p> <p>A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.</p> <p>A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-</p>	
<p>zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.</p> <p>Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a <i>Neumann M.</i> céget keresi föl.</p> <p>A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy <i>Neumann M.</i> áruháza ellen panasz emeltetett volna.</p> <p><i>Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég</i> áruí versenyen felül állanak.</p> <p>A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.</p> <p>Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnévű előkelő céget.</p>	
<p> NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben. </p>	